

Koulun penkiltä

Jesper Kristiansson

Vapauttakaa yläkoulu!

Valmistuin vuosi sitten kesällä historian aineen-opettajaksi Jyväskylän yliopistosta. Opettajaopinnoissa korostettiin, että koulun tulisi muuttua. Opettajaopiskelijoita rohkaistiin kokeilemaan rohkeasti ja minua ahdisti. Halusin opettaa niin kuin minua oli opetettu. Muutosvastarintaa kesti vuoden päivät.

Uudenlaisen opetustavan siemen alkoi kasvaa, kun tutustuin Sugata Mitran *Hole in the Wall* (1999) -kokeiluun, jossa slummeissa asuvat lapset oppivat itsenäisesti vaikeita asioita heille jätetyn tietokoneen avulla. Samaan aikaan ainepedagogiikassa suoritimme tutkivan oppimisen esimerkkiharjoituksia. Luin Ranciéren *The Ignorant Schoolmaster* (1987) -kirjan, jonka mukaan opettajan ei tarvitse tietää mitään opetettavasta aineesta kyetäkseen opettamaan sitä. Rancière korosti vauvojen oppivan kävelemään ilman, että kukaan opettaa sitä heille aktiivisesti. Pienet lapset oppivat kaiken aikaa tutkimalla ja kokeilemalla. Esikoulussa lapsi opetetaan kasvatusmalliin, jossa lapsi ei voi tietää mitään, jos opettaja ei opeta asiaa hänelle.

Ajatukset olivat radikaaleja, mutta ne iskivät kuin kaksi miljoona volttia. Ranciéren jälkeen aloin ahmia kriittisen pedagogiikan perusteoksia kuten Freiren *Sorrettujen pedagogiikka* (1970) ja

bell hooksin *Vapauttava kasvat*us (1994). Freiren ajatukset siitä, että koululaitos sortaa oppilaspar-koja pakottamalla heidät opettajien määräämiin tuntisuunnitelmiin, puhutteli. Bell hooksin ehdotus, että oppilaat saisivat suunnitella itse oman kouluviikkonsa, oli todella kiinnostava. En halunnut sortaa. Halusin vapauttaa!

Olin koko viime lukuvuoden yläkoulussa töissä. Opetin historiaa kahdelle seiskaluokalle ja kolmelle kasiluokalle. Ensimmäisillä tunneilla sovin opetusryhmien kanssa yhdessä, miten arviointi toteutetaan. Kirjoitimme arviointiperusteet tekstitiedostoon. Missään luokassa enemmistö ei halunnut kirjallisia kokeita, joten sellaisia ei pidetty. Oppilaat halusivat arvioinnin piiriin perinteisiä asioita, kuten tuntiaktiivisuutta ja tehtyjä töitä. Minä korostin, että haluan nähdä työssä omaa ajattelua ja mielipiteitä. Itsearviointi otettiin isoksi osaksi arviointia. Päätösarviointikriteerit pysyivät tietysti muuttumattomina.

Selvitin jokaisen opetusryhmän suosikkityötavat ja internet-tiedonhaku nousi usein suosituimmaksi. Useat tunnit etenivät siten, että kerroin aiheen ja ohjasin oppilaat tutkimaan heitä eniten kiinnostavaa aihepiiriä sekä tekemään siitä jonkin tuotoksen. Oppilaiden aloitteesta annoin luvan tehdä aihepiiristä millaisen tuotoksen tahansa. Oppilaat tekivät pääasiassa tutkielmatyyppisiä esityksiä ja esseiden kaltaisia kirjoituksia, mutta myös sarjakuvia, videoklippejä ja näytelmiä. Yritin ohjata oppilaita aiheen ja työtavan valinnassa mahdollisimman vähän. Oli todella palkitsevaa nähdä, miten oppilaat innostuivat vapauden ja vastuun saamisesta!

Jesper Kristiansson toimii historian opettajana Saarijärven Keskuskoululla ja on jatko-opiskelija Jyväskylän yliopistossa.

Tällaisten tuntien perusteella ideoin, että voisin edetä kohti radikaalimpaa vastuu ja vapaus-kokeilua. Keskustelin rehtorin kanssa opetusratkaisuista ja tulevasta kokeilustani. Hän rohkaisi minua toteuttamaan ideoitani! Kyselin ajatuksia työkavereiltani ja sain myös heiltä tukea.

Annoin oppilaille neljä oppituntia aikaa opiskella lähes vapaavalintaisia historian aiheita. Heijastin opetussuunnitelman historian luokkakohdattais sisällöt taululle ja ohjeistin oppilaita perustamaan aiheensa edes löyhästi niihin. Kokeiluperiodin arviointi muodostuiksi lopuksi tehdystä itsearviointista. Oppilaat saivat tehdä haluamiinsa tuotoksia, joilla he osoittivat osaamisensa. Kirjallisia töitä ei ollut pakko tehdä, tutkminen riitti minulle.

Oppilaille tarjottu vapaus hämmensi heitä aluksi. Kun kokeilu alkoi lyhyen alustukseni jälkeen, monet kysyivät: ”Ai mitä nyt pitää tehdä?” Osa oppilaista kiiruhti suosikkiaiheidensa syövereihin, toiset jäivät pyörittelemään päätään, kun eivät keksineet mitä tutkia. Osa oppilaista tutki sääntöisesti kohta kohdalta opetussuunnitelmassa lueteltuja käsitteitä (esimerkiksi ”vaaran vuodet”), toiset alkoivat heti kysellä innokkaana lupaa tutkia esimerkiksi moottorikelkkajen historiaa. Pyrin siirtymään Sugata Mitran esittelemään ”isoäidin opettajarooliin”, jossa opettaja katsoo vierestä ja rohkaisee oppilaita puuttumatta toimintaan. Tämä isoäiti joutui kuitenkin tekemään aihevalintaa auttavia kysymyksiä, kuten ”Mitä harrastat?” ja aihe-ehdotuksia: ”No kiinnostaisiko vaikka NHL:n historia?”

Jokaisen tunnin lopussa oppilaat täyttivät lyhyet itsereflektiolomakkeet, joissa kysyin kolmiportaisen asteikon avulla: ”Kuinka hyvin opit tietoja tällä tunnilla?” ja ”Kuinka hyvin opit taitoja tällä tunnilla?” Reflektiolomakkeen taustalle piti jatkaa lausetta: ”Opin parhaiten tällä tunnilla, kun...”

Kokeilu oli todella antoisa, sillä oppilaat olivat pääsääntöisesti innoissaan työtavasta. He tuottivat loistavia puheita, videoklippejä, meemejä, tutkielmia, esseitä, sarjakuvia ja kysymyksiä. Aiheiksi oppilaat valitsivat paljon ”perinteisiä kouluhistorian aiheita”, kuten ensimmäistä ja toista maailmansotaa. Lisäksi aiheiksi valikoitui historian kuuluisuuksia, kuten Hitler ja Aleksanteri Suuri. Intiaanit ja muodin historia kiinnostivat myös. Yllätyksekseni sotien jälkeen suosituin tutkittu aihe oli videopelien historia. Lähteinä oppilaat käyttivät pääsääntöisesti Wikipediää, vaikka roh-

kaisin muiden lähteiden käyttöön. Oli ilo huomata, että monet päätyivät tutkimaan aiheita yhdessä.

Kiersin oppilaiden keskuudessa kuin kuka tahansa heistä. Oppilaat eksyivät toisinaan pelaamaan kevyitä selainpelejä. Diginatiivinörttinä tiedostan oppineeni hurjan paljon peleistä, mutta yksinkertaiset klikkailupelit eivät nähdäkseni edistäneet oppimista, joten kielsin sellaiset.

Kokeilun viimeisellä tunnilla keräsin oppilailta itsearvioinnin ja palautetta sekä ajatuksia. Noin neljä viidesosaa oppilaista haluaisi samanlaisen opetusperiodin uudestaan. Oppimistulokset olivat oppilaiden omien arvioiden mukaan pääsääntöisesti hyvää tasoa.

Osa oppilaista olisi kuitenkin kaivannut täsmällisempiä ohjeita. On mielenkiintoista, että iso osa näistä oli oppilaita, jotka olivat tottuneet saamaan historiasta hyviä arvosanoja. Ehkä menestyneet oppilaat haluavat täsmällisempien ohjeiden avulla varmistaa, että tekevät juuri sitä, mikä oikeuttaa hyvään arvosanaan. Vai kertooko täsmällisten ohjeiden kaipuu luovuuden puutteesta? Onko vapauden vastustus merkki siitä, että oppilaat ovat jo hyväksyneet alistetun asemansa?

Tällaisen lyhyen kokeilun perusteella ei voi tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä, mutta opettaja ja oppilaat pitivät vastuun ja vapauden jakamisesta. Vapauden antaminen, luottamus sekä oppilaiden osallistaminen arviointi- ja suunnitteluprosesseihin luovat hyvät kasvualustat demokraattiseksi kansalaiseksi kasvamiselle.

Kokeilu synnytti minussa palon tutkia aihetta lisää. Valmistelen laajempaa, koko lukuvuoden kestävästä vastuu ja vapaus-tutkimusta, jossa oppilaat saavat yhä enemmän valtaa kouluvuoden edetessä. Mitä vaikutuksia sillä on, jos oppilaat saisivat vapaammin päättää opiskeltavat sisällöt peruskoulun historiassa? Ovatko perinteisesti kouluhistoriassa käsitellyt sisällöt jo aikansa eläneitä? Voisiko tulevaisuuden peruskoulussa opettaa esimerkiksi Napoleonin sotaretkien asemesta videopelien historiaa, jos oppilaat ovat merkittävästi kiinnostuneempia jälkimmäisestä? Kasvaako peruskoululaisistamme vastuullisempia ja oma-aloitteisempia nuoria, jos heidät otetaan koulutaipaleella mukaan oppituntien, kouluviikojen ja jopa lukuvuosien suunnitteluun?

Yhteiskunta muuttuu ja koulun pitäisi pysyä muutoksessa mukana! Olisiko oppilaiden vastuun ja vapauden merkittävä lisääminen avain muutoksessa mukana pysymiseen?